

ЕКСКУРСІЯ ПРО ПИСЬМЕННИКА ІВАНА МАЄВСЬКОГО

- 1. СЛОВО ПРО ІВАНА МАЄВСЬКОГО**
- 2. ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПИСУ ЛІКАРЯ І ПИСЬМЕННИКА ІВАНА МАЄВСЬКОГО**
- 3. МАЙСТЕР ПРОЗОВОГО СЛОВА**
- 4. ВИСНОВОК**

1. СЛОВО ПРО ІВАНА МАЄВСЬКОГО

Кажуть, що кожна людина - мов свічка: запалють її, вона й горить.

Прийде час, мусить зблиснути востаннє.

Кажуть, що кожна людина - мов птах: доки є сили, доти літає або живе мрією про злет.

Друга половина минулого століття - складний час для української історії. Нелегко було в ньому такій творчій особистості із «заплямованою» сталінським ГУЛАГом біографією, яким був наш земляк Іван Мусійович Маєвський.

Він не був журналістом за фахом. І ніби не повинна була його душа блукати у пошуках слова, але блукала, страждала і знаходила потрібні слова. Він умів вдивлятися в людей, ніби читав їх думки, і під його спостережливим поглядом на сторінках оповідань оживала минувшина, спліталися людські долі, вимальовувалися яскраві словесні портрети, бриніли різнобарв'ям рідні краєвиди.

Про Івана Мусійовича говорили: «Лікар, а так пише мудро і доладно». Характер у нього був покладистий і спокійний. Його оповідання, новели і повісті були різнорозмірними - від кількох до десятка і значно більше сторінок друкарського тексту.

Неординарна і колоритна постать Івана Мусійовича Маєвського безперечно заслуговує увіковічнення на шпальтах преси. Поряд з найбільш гуманною професією лікаря-педіатра, йому були притаманні письменницький талант і обдарованість, ентузіазм і відданість минулому і сучасному своєї вітчизни, велика ерудиція та інтелігентність, високі громадянські позиції. Для творчості І. М. Маєвського характерне постійне бажання вивчати минуле нашого краю, популяризувати свої знання.

2. ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПІСУ ЛІКАРЯ І ПИСЬМЕННИКА ІВАНА МАЄВСЬКОГО

Народився він 1 травня 1924 р. в с. Собківці Волочинського району (нинішньої Хмельницької області) в селянській сім'ї. Батько Мусій Кузьмич - ветеран Першої світової війни, двічі кавалер георгіївських орденів.

Мати - Степанида Павлівна після ув'язнення більшовиками чоловіка, виховувала та навчала п'ятеро дітей - всі вони мали хист до науки. Найменший був Іван. *(див. фото 1 та фото 2)*

Отже, не секрет, що сім'я перебувала у важкому матеріальному становищі. До початку радянсько-німецької війни Іван закінчив на відмінно 9 класів Купальської середньої школи. Під час війни Іван Мусійович зазнав багатьох поневірянь. Перебуваючи на окупованій німцями території, двічі був вивезений до Німеччини, звідки втікав. Доля склалася так, що він перебував і в німецькому концтаборі військовополонених в 1943 р. в м. Ковелі Волинської області. Життя вдалося врятувати втечею.

З цього часу Іван Маєвський розпочав активну партизанську діяльність у загоні під проводом А. З. Одухи, за що був удостоєний ордена Слави II ступеня та медалі «За перемогу над Німеччиною», та підчас бойових дій був важко поранений, після чого залишився інвалідом війни II групи. *(див. фото 3)*

Після розформування партизанського загону у 1944 р. був скерований на роботу у внутрішні війська у Коропецький район Тернопільської області. Проте незабаром його стосунки з місцевими членами Руху Опору привернули до себе увагу радянських органів безпеки, що призвело до звільнення його з роботи і засудження. *(див. фото 4)*

Трагічний період життя Івана Маєвського відноситься до 1945-1951 рр. - часу його ув'язнення в одному із Норильських таборів півострів Таймир). *(див. фото 5 і фото 6)* Згодом на сторінках острозької преси наприкінці 80-х - початку 90-х рр. він опублікував цикл нарисів і новел про трагічні події і життя в'язнів, що потрапили в лабеті енкаведистського терору, зокрема такі

твори як «Вишка», «Капаргон», «Удав», «Саботажник», «Темніло», «Лена». «Глевкий хліб» та ін. і фактично став хроністом і мемуаристом борців за народну волю і дисидентства. *(див. фото 7)*

У 1951 р. Іван Мусійович був звільнений з табору. Бажання вчитися довгі роки не покидало його. Тому він вирішив продовжити свою освіту - закінчив десятирічку. У 1958 р. І.М. Маєвський - випускник Львівського медичного інституту. Під час навчання, ще з 1956 р. Іван Мусійович перебував в Острозі на медичній практиці. З 1958 р переїхав в Острог на постійне місце праці. В його діяльності органічно поєднувались професійні обов'язки лікаря та письменника. *(див. фото 8)* В 1955 р. він одружився із землячкою Раїсою Федорівною Кучмою, з якою прожив 45 років. Вона у 1956 р закінчила Славутське педучилище, пізніше навчалась в Острозі на медичних курсах. У них народилося двоє дітей - дочка Марія (1958 р. н.) та син Павло (1959 р. н), які продовжили батьківські традиції і нині працюють лікарями. *(див. фото 9)*

Спочатку Іван Мусійович був заступником головного лікаря району, деякий час працював головним лікарем Острозької районної лікарні. У 1992 р. вийшов на пенсію. І. М. Маєвський натхненно займався написанням літературних творів, які публікувалися в районній та обласній пресі, журналі «Жовтень» (тепер «Дзвін»). Перше оповідання Івана Мусійовича «Останній іспит» було опубліковане в Гощанській «районці». В творчому доробку письменника - 125 оповідань і новел, три повісті, роман-диалогія «Савли». Відомі також і деякі краєзнавчі дослідження Івана Мусійовича, опубліковані у 90-ті роки. Деякі з них – «З когорти добродійників», «Добром нагріте серце» - присвячені острозьким вчителям, інтелігентам - математику Олександровичу Семеновичу Кобернику, музеологу Йосифу Владиславовичу Новицькому, історичу Прокопу Андрійовичу Соколянському.

Найбільшим другом і прекрасним колегою Івана Маєвського був естонець за національністю, лікар, справжній український патріот, симпатик УПА, товариш по Острозькому краєзнавчому товариству «Спадщина» ім. кн Острозьких - Петро Нокс (1916-1992). який багато років прожив у м. Острозі,

де і похований. Йому Іван Мусійович присвятив свій краєзнавчий нарис. Після смерті Петра Нокса Іван Маєвський неодноразово виступав з пропозицією перейменування вулиці, де проживає дружина покійного П. Нокса, на його честь, для вшанування і увіковічнення пам'яті про цього острозького громадянина.

Перед смертю Івана Мусійовича Маєвського здійснилась його давня мрія - вийшла у світ історична повість «Черепки» (хроніка 1578 р., історична повість. - Острог, 1999). Характерною рисою літературних праць лікаря є те, що вони побудовані на глибокому знанні історії - на подіях, пережитих особисто. Інші є творчим вимислим. Отже, Іван Мусійович - людина, яка все своє життя присвятила лікарській праці, літературі, вивченню та популяризації історії краю, а тому, безперечно, заслуговує на світлу і довгу пам'ять.

3. МАЙСТЕР ПРОЗОВОГО СЛОВА

За життя письменника тоталітарний режим «душив» його творчу особистість, твори митця друкувалися під сильним тиском цензури. У часи комуністичного режиму видавався той письменник, який писав за вказівкою і на догоду партії, і мав до того ж відповідну біографію. Якщо ж не було «благословення» з районного комітету, про окрему збірку новел годі було і мріяти.

І все ж таки не писати Іван Мусійович не міг. Конфліктував сам із собою, шукаючи компромісу, писав і рвав вранці написане за ніч, неодноразово переробляв рукопис, щоб все ж таки бути надрукованим! Як уявити муки творчої особистості, свідомість якої пульсує талантом художнього слова і не має можливості розкритися?!

І нині ми можемо тільки припустити, скільки ще прекрасних творів написав би наш земляк, якби не ідеологічні тортури, що протягом життя переслідували його самотній талант. Мало хто знав, що дитячий лікар Іван Мусійович Маєвський - талановитий прозаїк, а його твори не сприймалися владою, знаходячи справедливе поцінування лише у досить невеликому колі людей. Це боляче відлунювало в душі письменника, пригнічувало його свавільний дух, створювало значні перешкоди в творчій діяльності.

У літературному доробку Івана Мусійовича - більше сотні оповідань, 5 повістей, роман-диалогія. Його герої - люди з багатогранним внутрішнім світом. Їм, як і автору, ніколи не живеться легко, бо не можуть байдуже спостерігати навколишні події. Через те усе, що вони роблять, відчують, про що мріють, можна назвати істинним людським життям.

У творах Івана Маєвського життєві колізії згущені до високих електричних напруг, а герої виступають у неординарних ситуаціях, але вони завжди діють витримано, мудро і розважливо, запам'ятовують своєю високою людяністю й моральністю. Такими вони є в оповіданнях циклу на воєнну і післявоєнну тематику, на морально-етичні й табірні сюжети.

Ще одна характерна риса письменницького світобачення - залюбленість у рідну землю, у природу, в гармонію довкілля, де панує «поєднання правди й краси, сплав урочистості й спокійної буденності, злиття неба і землі в багатобарвній гамі вільного життя». Автор не тільки це відчуває всіма фібрами своєї душі, а й по-синівськи оспівує, передає цю любов усім нам, щоб не шкодили цьому, а берегли і примножували.

Письменникові чужа і неприйнятна лжа у будь-якій обгортці - чи то у вчинках героїв, чи то у ставленні до інших людей, чи то в різних ситуаціях життєвої буденщини.

Настирливо і пристрасно вигранював кожне слово своїх прозових творів. До речі, перше оповідання «Останній іспит» благословилося на світ у Гощанській районній газеті «Радянське життя» за 9 червня 1964 року. Відтоді у тому часописі читачі мали змогу насолоджуватися соковитим, барвистим словом правди в оповіданнях, картинах, новелах, пастелях молодого обдарованого прозаїка Івана Маєвського. У літературно-мистецькій сторінці «Веселка» (24 жовтня 1964 р.) перед новелою «Наївна» було написано: «Хочеться читати його твори. У новелах, картинах, оповіданнях Івана Маєвського надуманого місця немає. Автор зазнав немало випробувань. Партизанів у роки війни, будував шахти, переростком штурмував науку...

Що писати? Йому це підказує бурхлива сьогочасність. В Острозького лікаря ще скромний творчий доробок. Та говорить він за неабиякі можливості автора...» Таким обнадійливим був початок молодого прозаїка. З 1 квітня 1965 року його натхненне слово збуджує серця читачів уже Острозької районної газети «Зоря комунізму», при якій починає активно діяти літоб'єднання «Промінь», очолюване чимало років талановитим письменником Іваном Маєвським. Навколо нього гуртувалася здібна молодь - Валерій Баталов, Віктор Романюк, Володимир Римарук, Володимир Кучерук, Тетяна Бобровницька, Василь Вихованець та інші.

За життя Іваном Маєвським написано більше сотні оповідань і но-більше десятка нарисів, шість повістей, роман-дилогія «Савли» (книга перша «Тюремні дзвони»; книга друга «Невидимі кайдани»).

Ще за життя письменника у плані Львівського видавництва «Каменярь» неодноразово значилася збірка новел «Дуб-нелинь», яка, на превеликий жаль, за негативного сприяння партійного керівництва району так і не побачила світ, не потрапила до рук автора, не обігріла його зболене серце. У передмові до історичної повісті «Черепки» острозького лікаря і письменника професор Микола Ковальський зазначив: «Іван Мусійович, в'язень сталінського ГУЛАГу в 50-х роках, не тільки автор історичних повістей далекого минулого. На сторінках острозької та рівненської преси наприкінці 80-х - початку 90-х років він опублікував цикл нарисів і новел про трагічні події та життя в'язнів, що потрапили у лабеті енкаведистського терору, зокрема, такі твори як «Вишка», «Каларгон» та інші, чим фактично став літописцем борців за народну волю знедаленої України в часи тоталітарного режиму...»

До речі, історична повість про славетний Острог «Черепки» - прижиттєва книга автора. Як він їй радів! Як пишався своїм прозовим первістком 2000 року. Пестив та викохував цю книгу, неначе немовля, кровинку душі своєї. Безмежно смяв усмішкою, мов школяр.

Дружина незабутнього літератора, його життєва супутниця Раїса Федорівна крізь сльози невимовної скорботи, на високій журливій ноті щиро жалкує за своїм Іванком. Вона дбайливо зберігає його рукописи неопублікованих творів, газетні підшивки за чіткою хронологією літературної творчості чоловіка, який ночей недосипав заради виболеного слова, аби донести людям життєву правду. В обласному видавництві на 2004 рік готується ось-ось побачити світ друга прозова книга Івана Маєвського - вибране з його трьох рукописних книжок «Жадний», «Богом забутий», «Дуб-нелинь» (збірка новел, оповідань і повістей). Приємно, що цьому сприяють місцеві владні структури.

Природа любить подібності. А.Чехов, М.Булгаков, частково Остап Вишня були лікарями за фахом і письменниками за покликом і душі. Високе призначення лікаря Іван Маєвський виконував у житті і творчості. Його герой - фельдшер Василь Гордійович (новела «В облозі») навіть не допускає думки, щоб рятувати своє життя ціною життя поранених. У нерівному

поєдинку з фашистами, рятуючи тяжко хворих партизанів, він виходить переможцем.

«Хрещаті дороги» війни, якими пройшов сам автор, дали безцінний матеріал для багатьох новел. І, мабуть, тому сюжети військових оповідань не просто життєві, вони тримають в напрузі, торкаються душі, примушують читача задуматись. Герої новели «Вітряниця» потрапляють у надзвичайно напружену ситуацію. Їхні переплутані війною долі складні, і взаємна ненависть між ними здається неминучою. Та авторський талант переплавляє ворожість на терпимість, яка веде до примирення. Непрості проблеми війни молоді жінки Катря і Фрося вирішують «по правді», а чоловіки - Гнатко та Толик - по-чоловічому відвертою розмовою і рішенням разом іти в партизани. Тому підсвідомо розуміють - немає винних у вітряниці війни, яка переплутала їхні долі.

У надзвичайних життєвих обставинах опиняється герой новели «Костик» - Назар, обличчя якого спотворено пораненням. Співчуття до рідних, небажання приносити їм страждання, бо від його скаліченого образу «жахуються діти, відвертаються дорослі», примушують нещасного чоловіка таїтися. Хоча й наразі з великою мукою намагається він бути поруч з найріднішими - дружиною, дочкою і сином. Співчувати, осуджувати героя? Чи схилитися у низькому поклоні великій жертвності його любові!..

Людське горе турбує душу письменника. Як лікар взагалі, а дитячий зокрема, відчував Іван Маєвський страждання у чистих душах дітей. І тому в новелах «Голуб», «Каяття», «Бурштинові сльози», «Ластовиння сміється» особливо хвилює письменника незахищений світ дитинства. Голодомор, страшні картини гітлерівської окупації, байдужість дитячою психікою сприймаються особливо боляче.

Утворах письменника сучасне життя не ідеалізується. Засуджується існуюча у ті часи система приписок (новела «Картопля картопляна») і, особливо, людські риси, що викликають у читачів нетерпимість та осуд. Уміло проведені метафоризовані паралелі: омела - ця рослина-паразит порівнюється з жадібністю, намаганням збагатитися («Омела»), матір-

студентка, яка відмовляється від дитини заради багатого коханця - це «зозуля» з одноіменної новели. А от героїня «Грішниці» протилежна їй, бо виховала залишених малят, чужих діток, «годувала, ростила і не зогледіла, коли старість прийшла...»

У окремий розділ виділені у збірці табірні оповідання – «Богом забуті». Будучи політв'язнем у 40-50-х роках минулого століття, Іван Маєвський добре знав табірне життя жертв, які потрапили в лабеті енкаведистського терору. У новелах цього циклу «зекі» живуть, здається, у спотвореному світі («Чорт») людських відносин. Тут ніби відсутні дружба, любов, людська гідність. Але це тільки на перший погляд. Скалічену морально і фізично тюремним режимом жінку рятує чоловіча доброта і справжня любов (новела «Лена»). Ув'язнений на прізвисько «Удав» з одноіменної новели - Павло Григорович Поваляєв (до речі, суто документальний персонаж) - інтелігентна, порядна людина. Він опинився тут тому, що для роботи у вугільних шахтах потрібен був фахівець, «відданий гірничій справі» інженер, а не як ворог народу. Це розуміє начальник табору, і не тільки співчуває, а намагається поліпшити умови життя каторжника. Дружина Поваляєва Ольга Петрівна 20 років чекає чоловіка, пише йому ніжні листи.

Сни, спогади, листи-сповіді - улюблений авторській засіб. У багатьох новелах це ніби перекинутий місток між сучасністю і минулим, важливе доповнення до розкриття образів. І ще - характерна риса індивідуального стилю письменника. Мова творів соковита, м'яка, відображає подільську говірку, а розгорнуті поетичні метафори складають виразну особливість прози письменника. Тонким ліризмом наповнені «Горобине весілля», «У дощ», «Відімкнута шафа». Вони подібні на прозові словесні етюди, хоча буденні обставини життя надають їм реальності.

1. ВИСНОВОК

Івану Маєвському

Роки летять та плине час у безвість.

І фотографії старіють, і обличчя...

Хай молодість в житті тримає першість

А СЛОВО – вічне.

Це й ваше слово, лікарське, цілюще.

Життєва мудрість в ньому, як в скарбниці.

Талант ваш, Богом даний Вічносуцим,

Рядками книг осяють зоряниці.

Елла Білюк

Наш земляк, наш сучасник – Іван Мусійович Маєвський – людина з пильним поглядом і міцною силою волі. Його душа живе у кожному слові, кожній літері новел.

Його самобутній талант прорвався через важкі життєві випробування і дає можливість читачам сьогодні насолоджуватися багатим світосприйманням автора, своєрідним творчим стилем, соковитим художнім словом.

Він писав, бо не міг не писати, бо більш тонко, ніж інші, відчував життя, хоча і був простим провінційним лікарем-педіатром. Великі виховні і пізнавальні можливості закладені у кожній новелі. Тут і воєнна тематика, і правдиві сторінки голодомору, і страшна, створена каторгою, буденщина сталінських таборів, Все, що пережив наш земляк-острожанин за 76 років життя, він вдихнув у твори, бо ж писав їх зболеним своїм серцем.